

A magyar rövidfilmről

— Oberhausen tükreben

— Mi is kell vajon egy jó rövid filmhez? — tettem fel magamnak a kérdést, miután végignézttem az oberhauseni rövidfilm-fesztiválra bevezetett mintegy 150 kisfilmet, 21 ország művészeinek alkotását.

Hát... tulajdonképpen nem sok. Szigorúan véve mindössze négy dolog: tehetséges filmalkotó, értelmes mondanivaló, néhány jó ötlet, egy filmfelvevőgép.

Igaz, láttam olyan rövid filmeket is, amelyek jelentős költséggel, nagy apparátussal, bonyolult technikával készültek, de ezek bizonyultak a leggyöngébbeknek. A legjobb, valóban értékes rövid filmeket éppen az jellemezte, hogy mind „megelégedtek” e fenti négy kellekkel.

A fővidfilmgyártás tehát viszonylag olcsó, nem igényel nagy befektetéseket, s így bő tere van a kísérletezéseknek, korlátlan lehetősége a világviszonylatban is értékes művek alkotásának. Mégis, az oberhauseni filmfesztivál legdöntőbb tanulsága ez volt: amíg játékfilmgyártásunk a nemzetközi élvonalba tartozik, rövidfilmjeink — sajnos — hátul, a sereghajtók között kullognak...

Mi ennek az oka, s hogyan lehetne a magyar rövidfilmművészetet fel lendíteni: erről szeretnék néhány gondolatot elmondani.

A magyar rövidfilmek, szinte kivétel nélkül — mondjuk ki kerekén: unalmasak. A fesztiválon látott filmek legnagyobb része ezzel szemben ötletes, szórakoztató volt, még akkor

is, ha komoly, tudományos témát dolgoztak fel.

Már az első filmkockák is valamilyen frappáns, érdeklődést keltő, mosolyt fakasztó ötlettel indultak. A főcím — az alkotók és közreműködők rövid névsorával — többnyire a film végére került, ha pedig „szabályosan” elől volt, nyomban a csellekményhez, a mondanivalóhoz kapcsolódott. Az egyik nyugatnémet film, amely a hamburgi piacról készült, így kezdődött: Kofastandokat látunk, a húsokon, gyümölcsökön, halaskosarakon fekete árjelzőtáblák. A felvevőgép végigpásztáz az ártáblákon. Az első öt-hat táblán a szokásos, krétával írt mennyiség és árjelzés. A következő táblákon — ugyanilyen girbe-görbe krétavonásokkal — a forgatókönyvíró, operatőr, producer, rendező stb. neve olvasható. Aztán újra kilók és árak — kezdődik a film.

Az „Ahogy a gyermekek festenek” című csehszlovák film szellemes kezdő képsora is nyomban magával ragadja a nézőt. Egy prágai utcát látunk. Két gyermek nagy buzgalommal firkál egy ház falára. A kapu alól most, seprűvel a kezében, kilép — a házmester. Meglátja a házfalat rongáló gyermekeket, nagyot kiált és seprűjével elkergeti a rakoncátlan kölyköket. Aztán odamegy a falhoz, hogy szemrevételezze az ákombákomokat. Vele együtt a gép is közelít és im, a falon olvashatjuk — gyerekes írással — a fő címet.

Jelenet az elismerő oklevelet kapott »Ahogy az emberek repülni tanultak« című csehszlovák filmből. Rendező: Jiri Brdecka

Még egy példa az ötletes indítá-
ra: egy — különben közepesre sike-
rült — olasz rövidfilm egy Róma-
környéki ócskavas-telepen játszódik.
Rozsdamarta vaslapokat, ütött-kopott
autókarosszérikat fényképez az
operatőr, s ahogy a terepet pász-
tázza, a roncsautók hűtőjén, az ócska
fazekak oldalán feltűnik a fehér fes-
téssel felpingált főcím.

Hosszan sorolhatnánk még a ha-
sonló ötleteket, melyekkel persze
nemcsak a főcímekben, de a filmek
szinte minden kockáján találkozha-
tunk. Hatalmas tapsot kapott pél-
dával „Ahogy az emberek repülni tan-
ulnak” című csehszlovák rövid-
filmnek az a jelenete, amelyben a
repülés egyik úttörője kezdetleges
gépmadarával felszállt a magasba.
A gép — a sikeres start után — hir-
telen felrobban, a pilóta zuhanni
kezd, s mire földet ér, már — babér-
koszorúval övezett mellszobrát látni,
melyet a hálás utókor emelt tiszte-
letére...

Rövidfilmalkotóinkat — többek
között — köti a túlhaladott műfaji
kategóriák prokrustes-ágya. Az Ober-
hausenben látott filmek nagy része
pedig nem tartozik sem a dokumen-
tumfilm, sem a természetfilm, sem
a népszerű tudományos, vagy riport-
film szigorúan vett kategóriájába.

Bravúros operatőri munkákat is
láthattunk a fesztiválon. Legtöbbje
csak trükkös játék, öncélú, groteszk
kísérletezés volt. Egyet mégis felje-
gyeztem. Néhányperces film volt, ha
jól emlékezem: kanadai. Tartalma
röviden ez: Egy légy repül a szobá-
ban, a terített reggelizőasztal körül.
Hirtelen változás, s a szobát, az asz-
talt, a tárgyakat, az egész kis vilá-
got már — a légy szemével látjuk,
felülről, oldalról, repülés, falonmá-

szás, cukorkóstolgatás közben. Né-
hány perc az egész, egy kézenfekvő
ötlet briliáns technikával megoldott
kivitelezése.

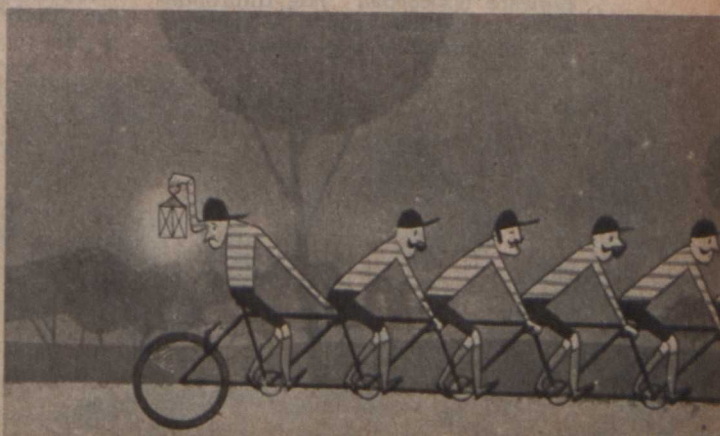
Nemcsak a filmfelvevőgép objek-
tívje, a filmvágó ollója is lehet néha
főszereplő. Például abban az alig
egyperces amerikai rövidfilmben,
melyben a réten legelésző tehének
örjítő iramú tánczene kíséretében —
rock and rolloznak. Az operatőr —
nyilván — békésen kérődző, ballagó
teheneket fényképezett, és a kész
tekerceket vágták ritmusba a zene
ütemével. Az eredmény: furcsa, szo-
katlan, de rendkívül mulatságos.

Rövidfilm-rendezőink kész forga-
tókönyv alapján dolgoznak. Tucatnyi
olyan rövidfilmet láttam Oberhau-
senben, melyek feltételezhetően for-
gatókönyv, legalábbis a mi dramatur-
giai előírásainknak megfelelő forga-
tókönyv nélkül készültek. A legjobb
példa erre éppen a fesztivál nagydí-
jat nyert filmje, a holland „Üveg”.

Csak egy jelenetet ragadok ki a
sok jobbnál-jobb közül:

Borospalackok sorakoznak a futó-
szalagon. Egy adagológép — néhány
másodperces időközökben — megra-
gadja a szalag elején álló palack fe-
jét és a gyűjtőládába helyezi. Köz-
ben kísérőszövegként — egy hangot
hallunk, amely gépies monotonság-
gal számol: ötszázötvenkettő, ötszáz-
ötvenhárom, ötszázötvennégy... A
munkamenet zavartalanul folyik,
mígcsak az egyik palack nyaka, ami-
kor a vasfogó hozzáér, hirtelen el-
pattan. A futószalag nem áll le, a
gép tovább végzi kiszabott mozdu-
latait. Az üvegek azonban fenn-
akadnak törőt társukon, s a gyűjtő-
láda helyett — a földre zuhannak. A
hang közben tovább számol: ötszáz-
hatvanhárom, ötszázhatvannégy, öt-
százhatvanöt... A látvány rendkívül

Kép a »Kis királynő« című
francia rajzfilmből. Írta és
készítette: Jean Image, a
kiváló magyar származású
francia rajzfilmművész

komikus: ritmikus munka, monoton számolás, az üvegek — hullanak a földre. Végre az egyik munkás észreveszi a hibát, a törőt üveget félreléki a szalagról és a gép most már zavartalanul dolgozik tovább.

Ez így leírva alig mond valamit, de *ahogy* megcsinálták: zseniális! Néhány kockában benne van az egész film mondanivalója: a gépek hasznos dolgok ugyan, segítik az embert, de gondolkodó agy nélkül mitsem ér az egész...

A fesztiválon részt vett magyar rövidfilm-rendezők a vetítések szünetében sokszor mondogatták: ha nekünk módunk, lehetőségünk lenne, hogy íróasztalnál készült forgatókönyv nélkül, a pillanat s a körülmények szülte ötleteket rögzíthessük filmszalagra! Lehet, hogy semmi se, lehet hogy éppen csak használható nyersanyag, de éppúgy az itt látottakhoz hasonló remekmű születne belőle!

Lehet ezen vitatkozni. Ilyen nagymérvű alkotói szabadságot természetesen csak azok igényelhetnék, akik eddigi munkájukkal bebizonyították fölényes szakmai, technikai tudásukkal párosult tehetségüket. Az anyagi lehetőségek adva vannak, mindössze a HDF évi költségvetésének öt-tíz százalékára lenne szükség az effajta kísérletekre!

Rövidfilmgyártásunk másik rákfenéje: kisfilmrendezőink, operatőrjeink legnagyobb része csak átmenetnek tekinti a rövidfilmeket, s szíve mélyén minél hamarabb — játékfilmeket szeretne rendezni.

E vágy nem alaptalan, hiszen jelenleg — egy-két kivételtől eltekintve — az anyagi és erkölcsi megbecsülésre elsősorban nagyjátszórendezőink tarthatnak igényt. A kisfilmet közönségünk alig ismeri, mozi-

jaink csak a legritkább esetben tűznek műsorra kísérőfilmet. Legfeljebb a Híradómozi vetít rövidfilmeket. A játsszási idő — általában két óra — tíz-tizenöt perces meghosszabbításával megoldható lenne a probléma. Azelőtt rendelet volt arra, hogy minden nagyjátszó mellett egy rövidfilmet is kell vetíteni. Ez azonban a feledés homályába merült.

A világ játékfilmtermésének legjavát Magyarországon is bemutatják. De a külföldi rövidfilmeket még a szakma képviselői sem láthatják, mert ezekből még bemutatókópiát sem kérünk. Sem nyugatról, sem a rövidfilmgyártásban élenjáró Csehszlovákiából, Lengyelországból, Jugoszláviából. Feltétlenül szükséges lenne, hogy az oberhauseni filmfesztiválon díjat nyert és más, kimagasló értékű rövidfilmet nemcsak a filmszakma, de a magyar közönség is megismerhesse.

Még egy megjegyzés: *rövidfilmjeink legyenek valóban rövidfilmek.* (A legjobb oberhauseni rövidfilmek 8—10—12 percesek voltak!) Rövidfilm-rendezőink jelenleg rá vannak szorítva a legalább tizenöt-húszperces produkciókra, hiszen anyagi érdekeltségük fűződik ahhoz, hogy *rövidfilmjük* minél — *hosszabb* legyen!

A lehetőségek tehát adva vannak. A rövidfilmgyártás éppen az a terület, ahol tehetséges művészeink világviszonylatban is kimagaslót alkothathnának.

Hiszen a jó rövidfilmhez — mint azt az oberhauseni tanulságok is bizonyítják — mindössze négy dolog kell: tehetséges filmalkotó, értelmes mondanivaló, néhány jó ötlet meg egy filmfelvevőgép!

GARAI TAMÁS

Jelenet a »Ahogy a gyermekek rajzolnak« című csehszlovák filmből (rendező: Jiri Jarabek), amelyet az oberhauseni filmfesztivál II. díjával tüntettek ki